

Aktüel Kültür Dergisi / Ekim 2020 / Sayı 128 / Fiyatı 10 TL

İNSAN VE HAYAT

- PEKMEZ HARİTASI
- LATİFE, YEMEKTEKİ TUZ GİBİDİR
- BAŞARISIZLIKLA MÜCADELE

GENÇ HAYAT

süzgeç

DISİPLİNİN MİZACA ETKİSİ

9 771352 531128

FİYAT: 10 TL / AVRUPA - 6 EURO / KKTÇ: 10 TL

İNSAN VE HAYAT

Ekim 2020 Sayı 128

SOLJUNUM YOLU DOSTU

Pekmezler

OLMAK VE ÖLMEK

İnsan olarak doğar herkes; görünürde öyledir.
Aslına bakarsanız is o kadar da kolay değildir.
İnsan doğmak yetmez, insan olarak yaşamak ve
öylece ölmek gerekir. Peki, nasıl insan olunur?
Ahlâkla, vicdanla, terbiye sahibi olmakla olunur
ancak. Düşeni kaldırırsan, terbiyeni takınırsan,
bir hayvan dahi olsa vicdanla bakar, vicdanla
muamele edersen, Hazreti Allah'ın emrettiği
tüzere yaşarsan, insan olmayı başardın demektir.
Yoksa iki cihanda da hiçbir kıymetin kalmaz.

PAZAR

Hindistan'da günün ağarmasını müteakip bir kosturmaca başlar pazar yerinde. Tezgâhını kuranlar, malını yerlestirenler, ürününü süsleyip püsleyenler, alıcısını dört gözle bekleyenler... Pazara gelenler elbet bir şeyler alır, heybesini doldurur öyle döner evine. Dünya da bir pazar yeridir. Gelen müşterinin gözünü alacak, belki de onu aldatacak çok şeyler bulunur. Eksisi de vardır acısı da tuzlusu da vardır tatlısı da. Hangisini sececeği, alacağı ona teklif edilir. Heybesini neyle dolduracağı ise insanın kendisine kalır.

(Uttar Pradesh/Hindistan)

HAYAL

Hayal kurar değil mi herkes? Kimisi yeni bir evin, kimisi güzel bir işin, kimisi de sadece huzurla dolu sonsuz ahiretin. Hayalsiz bir hayat renksizdir. Hayal kurmak, canlandırır insanı.

Fotoğraftaki Afgan çocuğa bir bakın; çıkmış tepeye, yüksekten şehre bakıyor, insanları izliyor, her detayı görmeye çalışıyor. Kim bilir ne hayaller kuruyor gelecek için? Belki bugün elinde hiçbir şey yok. Hayatı, üzerindeki elbiselerin rengi kadar soluk. Fakat o, hayatına bir nebze olsun renk katmak için cabalıyor. Hayal kuruyor ...

(Kabil/Afganistan)

Aşı Çalışmaları

Salgın süreci, aşı bulunamadığı için hayati hassasiyet aynen devam ediyor. Aşı çalışmalarında ise araştırmacılar farklı, toplum mühendisleri farklı açıklama yapıyor. Güvenilir bir aşı için hangi aşamadayız diye sorulacak olursa, en baştan şunu ifade etmek gerekir ki bu konuda bütün dünyada, daha işin başındayız.

Aşı araştırmacıları son haftalarda gözlerini Rusya ve Çin'deki açıklamalara çevirdiler. İki ülkede de kullanılan aşuların yaygın bir soğuk algınlığı virüsü olan Ad5'in baz alınarak yapıldığı biliniyordu. Bu durumu yorumlayan farklı ülkelerden bilim adamları, aşının potansiyel etkisinin sınırlı olacağına hemfikirler. Hatta bu aşının, yüksek ateş ve AIDS gibi yan etkilere neden olabileceği öne sürüldü.

ABD'de Ulusal Alerji ve Enfeksiyon Hastalıkları Enstitüsü'nün direktörü, aşuların HIV riski taşıyan ülkelerde kullanılmaması konusunda uyardı.

Johns Hopkins Üniversitesi'nde aşı araştırmacısı olan Anna Durbin ise Rusya ve Çin'in uygulamak istediği aşı politikasıyla ilgili daha net konuştu. "Rusya ve Çin'in stratejilerinin ne olduğundan emin değilim. Aşular belki de yüzde 70 etkinliğe sahip olmayacak. Ancak, başka bir aşı gelene kadar yüzde 40 başarıya sahip olabilir ve bu hiç yoktan iyidir."

Covid-19 aşı çalışmaları bu şekilde devam ediyor. Dergimiz sağlık editöryası dâhil bütün herkes konuyu yakından takip ediyor. Ancak Covid-19'da diğer bir detay var. Covid-19 hastalığında tedavi olarak kan inceltici ilaçlar, hastalıktan kurtulma oranını artırıyor.

ABD'de yapılan yeni bir araştırmaya göre, kan incelticiler entübe Covid-19 hastalarında gidişata olumlu etki etti ve ölüm oranını düşürdü. 4400 hasta ile yürütülen araştırmanın sonuçlarına göre, kan incelticilerle tedavi edilenlerin ölüm oranı yaklaşık yüzde 50 oranında azaldı. Kan incelticilerinin etkili olmasının sebebi, virüsünün sadece akciğerlerdeki hücrelere değil, damarların içindeki endotel hücrelere de yerleşmesi ve ele geçirmesi. Özellikle aşırı kilolu Covid-19 hastalarında yüksek tansiyon ve diyabet hastalığı sorunları da varsa tromboz riski artıyor. Kanın pıhtılaşmasındaki artış ile beyin kanaması oranı, böbrek fonksiyonlarının azalması görülüyor.

Doktorlar, Covid-19 ile mücadelede yüksek tansiyon, diyabet ve obeziteye karşı uyarıyor. Hastalığa karşı sadece akciğerleri hazırlamak yetmiyor, kan dâhil bütün vücudun hazır olması gerekiyor. Aspirin ve limonun kanı incelttiği biliniyor. Ama yine de risk gruplarında, aspirini doktor gözetiminde kullanmak gerekiyor.

PEKMEZ

HARİTASI

BARBAROS
DOĞAN

KIRKLARELİ'NDE PANCAR PEKMEZİ

Pancar kazılıyor, yıkılıyor, makinede kıyılıyor. Burada tavalarda kaynadığı zaman bidonlara koymadan önce tülbentten süzülüyor. Ondan sonra şişeye dolduruluyor. Yani 3 defa süzülüyor. Yeterince kaynatılıyor ve pekmez halini alıyor.

BALIKESİR'DE İNCİR PEKMEZİ

Toplanan kuru veya yaş incirler yıkandıktan sonra kesilip ikiye ayrılır. Sonrasında yeniden yıkanır ve bir tencereye koyulur. Üzerini kapatacak şekilde su eklenir. İyice kaynadıktan sonra süzülür. Geri kalan ballı incir suyu, kaynatılmaya devam edilir. Pekmez kıvamına gelene kadar kaynatılır.

BURDUR, DENİZLİ, AFYON'DAN KARPUZ PEKMEZİ

Karpuzlar toplandıktan sonra, içleri kaşıkla oyulur ve odun ateşinde ısıtılan bakır kazanlarda kaynatılır. Karpuzun katı kısmı çekirdeklerinden ayrıldıktan sonra alınır, süzek bezlerinin üzerine aktarılır. Süzektan süzülen karpuz suyu tekrar kaynatılır. Devamlı karıştırılan karpuz suyu, pekmez kıvamına gelinceye kadar bu işleme devam edilir. Koyulaşınca ateşten alınır ve soğumaya bırakılır.

DÜZCE'NİN ŞEKER KAMIŞI PEKMEZİ

Şeker kamışları, tepelerinde tohum olduğu zaman pekmez yapımı için kabuğu soyulup top haline getiriliyor. Makine içerisinde sıkılıp süzülüyor. Buradan çıkan sarı su, ipek elekte ve tülbentte 4 kez süzüldükten sonra kaynatılıyor.

ANTALYA'NIN KEÇİBOYNUZU PEKMEZİ

Hiçbir ilaç veya kimyasal gübre kullanmadan yetişen keçiboynuzu ağaçlarından toplanan meyveler ezildikten sonra suyun içinde üç gün bekletiliyor. Şırası, keten çuvalarda süzülüp kaynatılıyor. Kaynayan şıra, kazanlarda 1 saat beledikten sonra dinlenmeye alınmıyor. Beklemenin ardından şıra yeniden süzülüp kaynatılıyor ve pekmez haline geliyor.

TOKAT YÖRESİ ÇALMA PEKMEZİ (ZİLE PEKMEZİ)

Üzüm şirasından elde edilen Zile Pekmezi'ni diğerlerinden ayıran bazı süreçler vardır. Evvela normal üzüm pekmezinin geçtiği aşamalardan geçtikten sonra asıl süreç başlar. Pekmez, maya ile iyice karıştırılır. Gereken kıvama ulaşıldıktan sonra torba benzeri bir muhafazanın içine yerleştirilir. Ardından sürekli bu torbaya vurulur. Ne kadar çok vurulursa (dövülürse) kıvam o kadar çok tutar. Bu zahmetli süreçlerin sonucunda ortaya, çalma pekmez çıkar.

BİTLİS'İN GEZO PEKMEZİ

Bitlis'in "gezo" pekmezi, bölgedeki meşe ağaçlarının yaprakları üzerinde bulunan bal tadındaki renksiz ve yapışkan şıradan elde edilir. Pekmezin hammaddesi olan şıranın, ormanlık kesimlerde 10-15 yılda bir yaşanan tabiat olayıyla oluştuğu söyleniyor. Pekmez yapılacağı zaman bol yapraklı meşe dalları kesilip belirli bir yerde toplanıyor. Dallar, kazanların içindeki suya batırılıyor. Su, şıranın etkisiyle şerbet haline geliyor. Şıralı su, koyulaşınca kadar kaynatılıyor ve pekmez ortaya çıkıyor.

ADIYAMAN'DA DUT PEKMEZİ

Adıyaman'ın Tut ilçesinde hazırlanan dut pekmezi, yaş veya kurutulmuş duttan hazırlanıyor. Dallardan silkelenip yerden tane tane toplanan dutların, çuvallar içinde ezilerek suyu çıkarılıyor. Elekten geçiriliyor ve büyük kazanlara dökülüyor. Üzerine bir miktar su ilave edildikten sonra 2-3 saat kaynatılıyor ve şerbet halini alıyor. Dut şerbeti, kazandan çıkarılıyor ve bir kez daha süzöldükten sonra güneşte kurumaya bırakılıyor. Bakır ya da alüminyum leğenlere konularak güneşin altında 3-4 gün bekletilen dut şerbeti, bu sürenin sonunda pekmez oluyor.

MARAŞ'IN ANDIZ PEKMEZİ

Maraş ahalisinin "pıtık" da dediği andız pekmezi, âdeta bir tür enerji içeceği olarak görülüyor. Pekmez, andız ağacının kozalaklarından yapılıyor. Adana, Hatay, Osmaniye ve Mersin'de de oldukça yaygındır.

ÜZÜM PEKMEZLERİ

Gaziantep, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Antalya, Muğla, İzmir, Denizli...

Tersten de Oku Aynı "Yapay"

ÜMİT YÜKSEL

Doğal konuşalım biraz. Tabii, dersiniz hemen. Samimiyet ararsınız, doğal olarak. Sun'i teneffüs, bir insanın hayatta kalması için yapılması lazım gelen ilk müdahalenin adı idi. Yani yapay solunum, belki de yapaylığın ilk zikredildiği ve kulak aşınası olunan tamlamalardandır. Mevzu sağlık olunca pek garip karşılanmadı. Ancak yapaylığa buradan başladınız. Nasıl oldu da sadece mesele sun'i teneffüs iken birden yapay zekaya varıverdi. Yoksa yapay üflenen nefesler, zekaya mı dokunmuştu da yapaycılık sarıverdi dünyayı. Sanayide "imitasyon ve çakma" gibi kelimelerle özetlendi. 21. asıra menfi manada, yapaylıklar çağı denilebilirdi. Sun'i; insanların tabiattaki misallerine bakarak yaptıkları, doğal olmayan, yapma, yapay şeylerin adı idi. Mesela, ipek böceğinin yaptığı kumaş pahalı olduğu için sun'i ipek yapmak bazılarının aklına gelmişti. Biraz da tarımdan bahsedelim. Sunî gübre, kimyevi ortamlarda bazı karışımların adı idi.

Bitkide verimi artırmak için icat edilmişti. Sunî gübreler, doğal bitkilere veriliyordu. Sonra yapma çiçekler, daha uzun ve solmadan dökülmeden, su istemeden dursun diye, vazoların içine oturtuldu. Masraftan kısmıştınız. Ne de olsa çiçek dalında güzeldi. Ama o çiçek, o çiçek miydi? Yapmacık çiçekleri görünce, yapmacık bir gülücük belirdi mi yüzünüzde, doğal olarak? O gülücük bütün hislerinize yayılıp yapmacık, sahte bir role büründünüz mü? İkiyüzlülük demeyelim buna, yapmacık bir tavır, daha doğal durur! Alışıldı buna, "sun'ilik"i attınız geriye "bir şey yapmak" üzerine odaklandınız. Doğal olması gerekmiyordu, bir şey yapmak ya da bir şey yapar gibi görünmek doğal bir hal almıştı. Yapaylık sarmıştı her yeri; mideden zaten alışmış idi insan. Yapay tatlandırıcılar insanı mutlu etmeye yetiyordu. Yapay et bile düşünüldü, yapıldı. Ne de olsa maliyeti düşürüyordu. Kendince haklıydı. Öyle ileri gitti ki yapay insan bile düşündü, adına önce robot dedi. Robot denilince akla hemen insanın gelmesi bu niyete işarettir.

Aslında robot, önceden, programlanan ve planlanan, tasarlanan birtakım aletlerin koordineli şekilde çalışmasıydı, mekanik ve teknik bir bütünlük esastı. Belki de bu metal yığını robota, insanın yapacağı işlerin taşınması ağır geliyordu. Zekaya odaklandınız. İnsanın akıl/zeka ile iş yaptığı fikrine düştüğünüzden olsa gerek. Hisler yapmacık, tavırlar sahte, zeka yapay; böyle bir insan düşünün. Düşündüğünüz insanın kendiniz olmasından korkmayın. Türkçede buna “aklımı satılığa çıkarmak” denilirdi.

İnsanın ekran tarafına geçince, yüz maskeleri artar. Yapaylıkların gizlediği dramatik taraf, yalnız kalındığında sadece yaşama azabı vermesidir. İçi başka dışı başka bir halde, üzeri boyanmış, ancak üzerine hortum tutulsa rengi çıkacak gibi durur.

Belki eşyanın sun'isi anlaşılabilir de insanın yapaylığını hiçbir doğal malzeme kapatamaz. O kadar anlattım, neden bu kadar yapaylığa karşısın der misiniz? O zaman bir ırmak, nehir düşünün. Kendi doğal yatağında, mecrasında akmaktadır asırlarca. Bu doğal akışında verimli alüvyonlu topraklar meydana getirir. Bulduğu her şeyi taşımaz. İşte bu doğal mecrasında, doğal akışıdır.

Şimdi de sizinle bu ırmağın mecrasını, yatağını yönünü değiştirelim. Yani yapay bir mecraya açalım, yapaylaştıralım. Bir misal verelim günümüzden. Göksu nehri, Antalya, Konya, Karaman ve Mersin'den geçerek Akdeniz'e dökülür. Eğer siz bu ırmağın mecrasını değiştirirseniz, dağdan taş, sudan kuşa nelerin değişeceğini bir düşünün.

Kısmî olarak Göksu'nun akış istikametine zıt şekilde, Konya Ovası'nı sulamak için borularla yapay bir su yolu açılır. Lakin bu can suyu gibi görülen küçük yapaylık bile coğrafyanın şeklini değiştirebilir. Nasıl mı? Yarı kurak bir iklime sahip bölgeye, çok su isteyen bitkiler dikilince, özellikle mısır, yeraltı suyu hızla azalır ve çekilir. Bunun sonucunda doğal olarak büyük yer çökmeleri/obruklar oluşur ve çökmeler devam eder. Eğer Konya Ovası'nda fazla su istemeyen, bölgenin iklimine uygun buğday, arpa gibi ürünler ekilmeye devam etseydi bu çökmeler belki daha geç ve az yaşanacaktı.

Su doğal, toprak doğal; ancak mecraya, kanal yapay olunca çökme kaçınılmaz olur hem insanda hem coğrafyada. Velhasılı düzden de okunsa tersten de okunsa, bakılsa “yapay” ayna gibidir. Gerçeği, hakikati, doğallığı ayna kırıldığında belli olur, ortaya çıkar.

Bir Soru

Her şey yapay da insanlar çok mu doğal?

EKİM 2020

sünger

*Disiplinin
Mizaca
Etkisi*

